

N:o 20.

Auk. till Riksd. Kansli d. 8 Maj 1868, kl. 12 midd.

*Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande (N:o 6),
med anledning af väckta motioner rörande Folkskolan och
Elementarläroverket.*

Genom Första Kammarrens protokolls-utdrag, N:o 199, har till Utskottet blifvit hänvisadt det Kammarren genom protokolls-utdrag delgifna beslut, hvarigenom Andra Kammarren dels oförändradt, dels med vissa modifikationer, bifallit hvad i dess Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 39 punkterna 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 16 blifvit på anförda skäl tillstyrkt. Utskottet har jemväl erhållit del af de yttranden, som inom Första Kammarren vid remissen afgåfvos.

I afseende på punkten 3 har Andra Kammarren för sin del beslutat, »att undervisningen i folkskolan bör ställas så, att det kunskapsmått, som är föreskrifvet för elementarläroverkets två nedersta klasser, med undantag af tyska språket, der må kunna inhemtas». Dess Utskott hade föreslagit detta kunskapsmått med nyssnämnda undantag samt med de modifikationer i öfrigt, som betingas af folkskolans kraf på en mera praktisk och afslutad lärokurs. Genom förkastande af hvad i en föregående punkt blifvit föreslaget i afseende på vilkoren för inträde i den egentliga folkskolan, hade Andra Kammarren redan betagit henne den frihet från de första innanläsningsöfningarne, hvarförutan under den korta skoltiden och den ännu kortare skolgången knappast kunde medhinnas någon särdeles öfver hennes minimikurs utsträckt undervisning, och genom uteslutande af ofvan citerade kursiverade ord har Kammarren, med förbiseende, såsom det tyckes, af folkskolans ändamål att meddela en slutlig, ehuru kortfattad och allmänt hållen

undervisning för sådana barn, som derifrån skola omedelbart utträda i det verksamma lifvet, förändrat henne till första afdelningen af en högre bildningsanstalt, inom hvilken en till omfånget vida trängre men till arten mera vetenskapligt grundläggande och äfven mer i det enskilda gående samt på förutsättningen af en längre fortsatt skoluppfostran grundad undervisning meddelas sådana ynglingar, hvilka kunna spara en längre tid undan arbetet för sin dagliga utkomst.

Vore meningen med det åsyftade stadgandet endast den, att folkskolans undervisning, hvad kunskapsämnen angår, skulle utsträckas så långt som i de två lägsta klasserna af elementarläroverket, tyska språket undantaget, så erfordras dertill verkligen ingen ny lagstiftningsåtgärd. Tvärtom visa föreskrifterna i nu gällande Folkskolestadgans § 6 mom. 1 samt § 7, jemförda med Bil. Litt. A 2 och B 2 till Stadgan för Rikets elementarläroverk, att folkskolan redan nu eger rätt att meddela en ganska vidsträckt undervisning i de s. k. svenska ämnena.

Det är Utskottet icke heller obekant, att ynglingar, som åtnjutit verkligt god undervisning i folkskolan, med största lätthet och på en öfverraskande kort tid inlärt hvad af främmande språk och andra ämnen kunnat erfordras för att uppstiga i elementarläroverkets högre klasser. Läsåret 1864—1865, således innan tyskan blef läroämne i första klassen, intogs från folkskolan i elementarläroverket 755 lärjungar, hvaraf kommo i första klassen 593, i andra 131 och i tredje 27; hvaremot 1866—1867, af de från folkskolan intagna 758, ej mindre än 150 uppflyttades i andra klassen och 13 i den tredje. Detta visar, att folkskolan, oaktadt hon har sitt särskilda ändamål i sig sjelf, redan nu kan under gynnsamma förhållanden vara en ganska värdefull förberedelse till elementarläroverket, och kan blifva det ännu mer i den mån hon utvecklas. Men denna utveckling sker ej genom blotta lagbud, så länge hennes lärares bildning i bästa fall inskränker sig till en treårig seminariikurs och så länge ännu närmare 1,300 skoldistrikt måste nöja sig med ambulatoriska skolor, i hvilka barnen undervisas i medeltal 2 $\frac{1}{2}$ månader om året. Det torde ej tariffva vidlyftig bevisning, att en undervisning i folkskolan, motsvarande andra elementarklassen, äfven utan tyska språket, skulle erfordra en alldeles ny uppsättning af lärare, hvilka för närvarande ej finnas att tillgå, med en kostnad, hvartill för närvarande ej finnes någon tillgång, alldenstund de gamla lärarne i alla händelser måste af kommunerna underhållas. Men äfven för folkets uppfostran i och för sig vore med åtgärden, om den vore utförbar, ingenting vunnet, men mycket förloradt; man erhöle, i stället för en kortfattad men fullständig undervisning, en stympad början af en utförligare, och utan tvifvel skulle genom en sådan anordning en mängd ynglingar inlockas på studii-

banan, till skada för sig sjelfve, som missförstått sin kallelse, för skolorna, der de förorsaka trängsel, och för det nyttiga arbetet, från hvilket de blifvit obehörigt borttryckte.

I flera främmande länder, särdeles Frankrike, är hela undervisningsväsendet ordnad i en fortlöpande serie, hvaraf folkskolan, *l'enseignement primaire* utgör den lägsta afdelningen. En sådan s. k. organisk enhet, har också, synes det, föresväfvat Andra Kammarens Utskott, eller åtminstone en af motionärerne. I vårt land stå deremot folkskola, elementarläroverk och universitet hvar för sig på sjelfständig grund, en sjelfständighet som öfverensstämmer med vårt folklygne, vårt lands beskaffenhet och vårt styrelsesätt. Att rubba detta förhållande och inskränka den frihet, hvarmed hvardera klassen af undervisningsanstalter nu kan utveckla sig, skulle medföra ingen nämnvärd nytta, men säkert medföra oberäknelig skada, och Utskottet får derföre hemställa,

att hvad Andra Kammarerna i afseende på 3:dje punkten beslutit ej måtte af Första Kammarerna bifallas.

Under förutsättning af Kammarens bifall till hvad Utskottet nu föreslagit, kommer beslutet i följande punkt att af sig sjelf förfalla, och Utskottet får derföre föreslå,

att Andra Kammarens beslut i afseende på punkten 4 måtte af Första Kammarerna afslås.

Vidare och i sammanhang med den af Andra Kammarerna åsyftade förändringen i folkskolans verksamhet har Medkammarerna Utskott i punkt. 6, 7, 8 föreslagit och Kammarerna beslutit, att de två första klasserna af elementarläroverket skola indragas, så att nuvarande tredje klassen blir den lägsta, till inträde i hvilken skulle fordras samma kunskapsmått, med undantag af tyska språket, som till nuvarande tredje, *med samma modifikation som i fråga om inträdet i den högre folkskolan*, samt att tyska språket skall som undervisningsämne inträda först i nuvarande tredje klassen. Då Medkammarerna ur föregående punkten 3 uteslutit den der föreslagna modifikationen och i punkten 4, som handlar om inträdet till den högre folkskolan, alls intet tal derom är, så måste utan tvifvel den i de kursiverade orden omförmälda modifikationen fattas såsom icke befintlig, hvarföre Utskottet ej heller rätt inser nödvändigheten att derom särskildt resolvera.

Utskottet har i det föregående framställt sin åsigt om folkskolans och elementarläroverkets särskilda åligganden, på samma gång det beredvilligt erkänt, att en verkligt solid folkskoleundervisning kan under gynnsamma omständigheter för öfrigt högst betydligt lätta och påskynda lärjunn-

gens framsteg vid elementarläroverket. Utan att inlåta sig på frågan om lämpligheten att införa främmande språkundervisning på skolans lägsta stadier, synes dock Utskottet klart, att den grundligare undervisning i modersmålet, som ensam kunde ersätta tyskan eller annat främmande språkstudium i den ålder då barn vanligen äro intagna i andra klassen af elementarläroverket, ännu ej på lång tid kan af folkskolans lärare meddelas. Till hvad förut i detta afseende blifvit yttradt må här endast häntydas på vådan deraf, att om folkskolan skulle genom sed och lag blifva en förberedelse och ett trappsteg till elementarläroverket, skulle folkskolelärare i allmänhet frestas att egna sin hufvudsakliga uppmärksamhet åt sådana elever, som genom bättre anlag, föräldrars önskan och andra skäl kunde komma i fråga att öfvergå till elementarläroverket, hvaraf följd blefve, att alla de andra lärjungarne, för hvilkas skull folkskolan egentligen är till, komme att förbises och försummas.

Att elementarläroverket för sin egen skull behöfver efter hand inskränkas nedåt, utan att derföre förökas uppåt, är en helt annan fråga, och denna nödvändighet erkänner Utskottet vara ovillkorlig. Af elementarläroverkets närmare 14,000 elever äro öfver 2,000 i den nedersta klassen, der, utom tyska, undervisningen egentligen är inskränkt till åskådningen och den muntliga berättelsen och således noga taget icke hörer det offentliga läroverket till. Att städernas invånare och de förmögnare klasserna, som kunna sända sina söner från hemmet, kunna gratis eller nästan gratis begagna denna klass såsom småbarnsskola, är ej redan särdeles rättvist mot dem, som med sina skattebidrag upprätthålla henne, utan att deraf kunna för egna barn begagna sig. Men denna fördel för en viss klass köpes på bekostnad af stora olägenheter för skolan i sin helhet. Det stora antalet späda barn, som ännu en tid till stor fördel för sig sjelfva och för skolan kunde hafva studerat hemma i barnkammaren, gör disciplin och ordnad undervisning nästan omöjlig, och äfven der klassen är delad i två jemnlöpande afdelningar med en duplicerande lärare, äro skick och undervisning långt ifrån tillfredsställande. Dertill kommer den betänkliga brist på utrymme, äfven inom de största och nyaste läroverkshusen, hvilken är en följd af det onaturligt stora tilloppet af lärjungar, och som flerstädes gjort det nödvändigt att till lärosalar använda kapprum och vindskamrar, der barnen trängas i qualm och otrefnad. Dertill är bristen på lärare så stor, att omkring 100 lärareysslor upprätthållas genom vikariater, och den första undervisningens stora fordringar på grannlagenhet, öfning och mognad isynnerhet måste blifva illa tillgodosedda. En indragning af elementarläroverkets lägsta klass kan ej heller bereda mängden af föräldrar någon synnerlig svårighet, då, med undantag af tyskan, läroämnena der äro af den beskaf-

fenhet, att, inom medelklassen åtminstone, de flesta mödrar och äldre systrar deri böra kunna lemna undervisning, och äfven den medelgoda folkskolan, utan ändring i sin hufvudsakliga arbetsordning, dertill bör kunna förbereda. Utskottet vill derföre hemställa

att Kammarerna, med afslag å hvad i mom. 6, 7, 8 blifvit bestämdt, ville besluta en underdånig framställning, att Kongl Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke efter hand nuvarande *första* klassen vid rikets elementarläroverk kunde indragas, och undervisningen i tyska språket begynna i nuvarande *andra*, som då blefve läroverkets *första*, med inträdesfordringar i öfrigt hufvudsakligen motsvarande dem, hvilka nu gälla för inträde i den sistnämnda.

I de två följande punkterna har Medkammaren bifallit sitt Utskotts förslag »att elementarläroverkens undervisningsplaner så ordnas, att ynglingen må med en viss afslutad kunskapskurs utgå i lifvet från olika stadier af skolan»; samt »att den klassiska och den reala bildningen inom läroverken hållas i alla läroämnen förenade ända till femte klassen, så att latinet först inträder i nuvarande femte och grekiskan först i sjetten klassen.

Af den ganska omfattande och värdefulla statistiska uppställningen i Andra Kammarens Utskotts Utlåtande visar sig, att af de öfver 2.000 gossar, som årligen inskrivas i elementarläroverket, endast en mindre del genomgå det fullständigt. De största frånfallen ega rum från tredje klassen, med nära 600, hvaraf öfver hälften redan börjat undervisas i latinet, och från femte klassen, före inträdet i den klass, som motsvarar det gamla gymnasium, med ett nära lika stort antal, hvaraf en ännu större proportion egnat en betydlig del af sin skoltid åt de klassiska språken, en undervisning, hvaraf de åtminstone icke omedelbart för lifvet kunna hemta någon nytta.

Af dessa siffror framgå några ganska anmärkningsvärda förhållanden. Först faller det starkt i ögonen, att det stora antalet af lärjungar, som afgå redan före inträdet i tredje klassen, så vidt de ej genom föräldrars eller målsmäns förändrade lefnadsomständigheter blifvit tvungna att afbryta sin skoluppföstran, hufvudsakligen begagnat elementarläroverket i stället för folkskolan, och att då Andra Kammarerna åsyftat de båda lägsta elementarklassernas indragning, hade någon särskild kursafslutning för dessa lärjungar ej behöft ifrågasättas. Med indragningen af endast lägsta klassen uppstår ett något förändradt förhållande, och det förekommer Utskottet mycket troligt, att barn, som inträda i läroverkets nuvarande andra

klass, skulle komma att åtminstone genomgå den nuvarande tredje. För dem, som vid denna period af skoluppfostran utträdde i lifvet, vore tvifvelsutän en börjad latinläsning af föga värde. Men huru i öfrigt det af Andra Kammarren åsyftade ändamålet skulle genom några lagstadganden för detta stadium af skolundervisningen kunna uppnås, är Utskottet fullkomligt oklart, och det tilltror sig ej att, med den knappa tid det har till sitt förfogande, derom ingå i någon undersökning.

Hvad åter angår den andra perioden, då en betydlig minskning dervid inträder, är en viss afslutning eller hvilopunkt i skolans arbetsordning vida mera berättigad. Vid 15 eller 16 års ålder mottaga de flesta ungdomar sin konfirmations-undervisning, och den utveckling af kropps- och själskrafter, de då vanligen uppnått, sätter dem i tillfälle att vid den tiden deltaga i det praktiska lifvets värf, hvarföre det är naturligt, att en stor del af dem vid denna period avsluta sin skolgång. Lämpligheten eller olämpligheten deraf, att de i skolan kvarblifvande hållas under samma disciplin och vid samma arbetsordning som barn af den spädate åldern, är ej föremål för Utskottets yttrande; eljest vore dervid måhända ej så litet att taga i öfvervägande. Att deremot skolans undervisning ordnas med behörigt afseende på det ofvannämnda förhållandet, synes vara en behörig fordran, som i afseende på den reala bildningslinien redan torde vara hufvudsakligen uppfylld, i hvilket afseende Utskottet här endast torde behöfva hänvisa till lärokurserna och schemata för femte realklassens öfre afdelning.

Här vore utan tvifvel den lämpliga utgångspunkten för bildningsliniernas fördelning, om det eljest vore möjligt att inom de 4 återstående skolåren medhinna det föreskrifna måttet af klassiska lärokurser, och ett par af Utskottets ledamöter hafva äfven tänkt sig att det kunde låta sig göra, ehuru Utskottets pluralitet varit af motsatt tanke, nemligen att de pensa i klassiska språk, som i elementarläroverkets skola genomgås, omöjliga medhinna, så vida undervisningen deri uppskjutes längre än nu är fallet. För den klassiska linien har Utskottet icke insett någon möjlighet att anordna några sådana avslutade kurser, som i mom. 9 afses, och har ej lyckats klart inse hvad häri varit den egentliga meningen.

Deremot tror Utskottet tiden numera vara inne för uttalande af den bland många de erfarnaste elementarlärare herrskande öfvertygelse, att bildningsliniernas hittills bestående samboende vid samma läroverk ej är för enligt med läroverkens sanna fördel, och Utskottet delar den åsigt, som under diskussionen vid remissen i Första Kammarren uttrycktes, att, utan särskiljande af bildningslinierna, kan den så kallade reallinien aldrig uppnå sin rätta utveckling. Då dessutom af de föreliggande Betänkande bifo-

gade statistiska tabellerna visar sig, att vid somliga på båda linierna fullständiga läroverk endast finnas en, två, tre, eller till och med alls inga lärjungar på den ena eller den andra linien i de högsta afdelningarne, så att t. ex. vid läroverket i Strengnäs på hela gymnasial-afdelningen endast komma 34 lärjungar, hvilkas undervisning kostar det allmänna den oerhörda summan af 868 R:dr 47 öre för hvarje lärjunge, oaktadt på några få mils afstånd, med de beqvämaste kommunikationer, finnas fullständiga läroverk med godt utrymme i sina högre klasser, så är detta en misshushållning med penningar och lärarekrafter, som förtjenar att blifva föremål för Riksdagens allvarliga uppmärksamhet. Då under sednare åren medelantalet af de vid samtliga elementarläroverken i riket i klassiska språk utexaminerade lärjungar varit omkring 300, borde 10 eller 12 skolor med undervisning i dessa ämnen vara för landets närvarande behof alldeles tillräckliga. En sådan anordning föreslogs också af en talare i Andra Kammarren under diskussionen öfver detta Utlåtande, och vinsten deraf beräknades till betydligt öfver 600,000 R:dr om året. Bland andra fördelar, som af en sådan anordning skulle härflyta, bör utan tvifvel äfven räknas, att i allmänhet inga andra ynglingar skulle komma att ingå i de klassiska läroverken än sådana, som der ämnade fullfölja sin uppfostran till mogenhetspröfningen. Att olägenheter kunde uppstå för enskilda lärjungar, som på högre stadier af skolan skulle kunna få lust att öfvergå från den ena linien till den andra, kan väl icke nekas; men i alla händelser blefve de, om undervisningen på båda linierna utvecklades till högsta förträfflighet, så obetydliga, att de ej förtjente stort afseende, och Staten kan ju icke med sina anstalter till flertalets bästa tillgodose alla tänkbara enskilda önsknigar. Utskottet tillåter sig därför föreslå,

att Första Kammarren ville, med afslag å hvad i punkterna 9 och 10 blifvit af Medkammaren beslutadt, anhålla att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida ej vid flertalet af de nuvarande fullständiga elementarläroverken borde meddelas undervisning endast på den reala bildningslinien, och deremot undervisning i de döda språken meddelas vid ett mindre antal läroverk, så belägna att de för de särskilda landskapens innevånare vore så beqvämt tillgängliga som möjligt.

Uti punkten 11 har Andra Kammarren så fattat sitt Utskotts förslag, »att de en- och tvåklassiga läroverken må ombildas till högre folkskolor under de vilkor som för sistnämnda skolor äro gällande.» Äfven med erkännande deraf, att flera, måhända de flesta, sådana läroverk för

närvarande illa uppfylla sin bestämmelse, anser Utskottet det vara en stor orättvisa mot de delar af riket, der sådana för land och stad lika tillgängliga läroverk nu finnas, om de derifrån utgående allmänna medel skulle blifva dragna till kommunalskolor, till hvilka endast stadens barn, der inrättningen vore förlagd, hade tillträde. Det synes dessutom ej hafva blifvit af Andra Kammararen tillräckligt uppmärksammat, att den högre folkskoleinrättningen, hvaraf vi hittills knappt sett ett tiotal tillämpningar med sammanlagdt knappt ett par hundra lärjungar, hittills icke vunnit det erkännande, att idén kan anses vara i någon väsendtligare grad lyckad. Der, såsom i hufvudstaden, smärre läroverk finnas vid sidan af folkskola och större elementarläroverk, äro de öfverflödiga och rent af skadliga och böra ovilkorligen försvinna. Deremot kunna de, med den frihet som genom Kongl. Brefvet af den 23 Januari 1863 medgifves dem att utsträcka sin undervisning utöfver sitt klassomfång så långt de förmå, blifva mycket välgörande på aflägsnare orter, så vida de omfattas med förtroende och hafva förmånen af skicklige lärare, och det är Utskottet bekant att vid sådana läroverk någon gång varit meddelad undervisning till samma omfång och af samma godhet som vid de 5-klassiga läroverken. Det vore således, enligt Utskottets tanke, föga välbetänkt att på en gång utrota dessa små skolor, som med något understöd å kommunernas sida, just till följd af den lycka de åtnjutit att vara mindre inskränkta i sin fria utveckling än de öfriga läroverken, borde kunna uträtta mycket nyttigt med ganska ringa medel. Och då Andra Kammararen i den närmast följande punkten bestämt, »att de 3-, 4- och 5-klassiga läroverken så ordnas, att, allt efter lokala omständigheter, de antingen upplyftas i ett högre stadium med bibehållande af det nuvarande antalet af klasser och lärare, eller också att en eller två klasser indragas;» så har Kammararen häri, synes det, visat en riktigare väg, hvarpå den föregående punkten kunnat behandlas.

Utskottet vill med anledning här af föreslå,

att Första Kammararen, med afslag af Andra Kammarens beslut i punkt. 11 och 12, ville besluta en underdånig anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, huruvida efter omständigheterna de mindre elementarläroverken må bibehållas, med tillökning uppåt af en klass för den indragna nedersta, eller också till annan ort förflyttas.

Vidare har Andra Kammarens Tillfälliga Utskott funnit, att kommunerna borde hafva något att säga i afseende på elementarläroverkens styrelse,

relse, från hvilken föräldrarnes målsmanskap ej borde vara uteslutet, att styrelseledamöterna borde upphöra att vara permanenta, och att dessa styrelser borde ordnas länsvis i stället för stiftsvis. Utskottet hade likväl icke velat yttra sig om detaljerna af den inom Medkammaren föreslagna nya styrelseordningen, utan nöjt sig med framställande af det förslag, som också blef af Kammaren bifallet, att »vid en förestående af behovet påkallad reorganisation af rikets elementarläroverk äfven måtte beaktas, att i styrelsen öfver samma läroverk kommunernas och föräldrarnes målsmanskap må kunna göra sig gällande mer än hittills.»

Då det icke är Utskottet bekant att föräldrar eller kommuner hittills utöfvat något som helst inflytande på elementarläroverkets styrelse, som för närvarande af Kongl. Maj:t utöfvas genom efererne och läroverkskollegierna, och då vidare Andra Kammaren ej uttalat huru den tänkt sig föräldrars och kommuners deltagande i denna styrelse, kan Utskottet icke understödja ett i så allmänna ordalag framställt yrkande. Men då lärjungarnes föräldrars och kommunernas kännedom om läroverken och intresse för deras verksamhet borde på alla sätt befrämjas, har Utskottet trott att båda delarne kunde i någon måtto utvecklas till fromma för läroverket sjelft, om utom de s. k. examensvittnen, hvartill efererne pläga kalla några kringboende personer, hvilka oftast blott för syns skull öfvervara de offentliga årsexamina, landstingen eller stadsfullmäktige bemyndigades att för sin del utvälja vittnen för läroverken inom deras respektiva områden och om vidare, såsom någon gång redan förekommit, dessa vittnen inbjödes att deltaga i läroverkskollegiets sammankomst och der ega att yttra sig i den syftning, hvartill examen gifvit anledning. De särskilda orternas olika behof i afseende på läroverkens anordning kunde således finna ett uttryck och ombuden för föräldrar och kommuner sättas i tillfälle att hos Kongl. Maj:t i underställningsväg anmäla hvad de finna för hvarje läroverk nyttigt och önskvärdt. Utskottet vill därför försöka en något bestämdare formulering af Medkammarens yrkande och tillåter sig därför föreslå,

att hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott i punkten 13 tillstyrkt och Kammaren bifallit måtte så tillvida äfven af Första Kammaren gillas, att landstingen och i de städer, som ej under landsting lyda, stadsfullmäktige måtte årligen få utse examensvittnen för hvarje af de inom deras respektive områden befintliga läroverk, hilkas medlemmar skulle öfvervara de offentliga examina med rättighet att i anledning deraf göra sådana fram-

ställningar, som omständigheterna kunde föranleda, samt att, derest underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t beslöttes, sådana hemställanden skulle genom läroverkets eforus jemte hans yttrande till Kongl. Ecklesiastik-departementet insändas.

Slutligen har Andra Kammaren på sitt Utskotts förslag i punkten 14 beslutit, »att vid den blifvande omorganisationen af rikets elementarläroverk äfven frågan om en verksammare inspektion öfver samma läroverk må tagas i betraktande.» Då emellertid Utskottet har sig bekant, att redan nu en sådan ganska verksam inspektion från Ecklesiastik-departementets sida utöfvas, anser sig Utskottet böra uttrycka den öfvertygelse,

att hvad Andra Kammaren i punkten 14 beslutit ej behöfver till någon Första Kammarens åtgärd föranleda.

Slutligen får Utskottet föreslå att, i händelse hvad här ofvan blifvit föreslaget vinner Riksdagens bifall,

Riksdagen må i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t öfverlemna hvad i förestående punkter vinner Riksdagens godkännande.

På Utskottets vägnar:

A. F. Beckman,

Ordförande.

Reservation:

af Herr J. A. Hazelius: »Mot Utskottets båda förslag:

att tillstyrka, att vid flertalet af de nuvarande elementarläroverken undervisning borde meddelas endast på den reala bildningslinien, och deremot undervisningen i de döda språken meddelas vid ett mindre antal läroverk, samt

att afstyrka bifall till Medkammarens beslut i 10:de punkten af dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande: »att den klassiska och den reala bildningslinien inom läroverken hållas i alla läroämnen förenade ända till 5:te klassen, så att latinet först inträder i nuvarande 5:te och grekiskan i nuvarande 6:te klassen»

får jag anmäla min skiljda mening.

I afseende på första frågan och då intet förslag till en sådan omstöpning af alla våra läroverk, som att förvandla *de flesta af dem till realskolor* och inrätta *ett mindre antal skolor för de döda språken*, blifvit till Utskottet hänvisadt, så anser jag Utskottet hafva helt och hållet öfverskridit sin befogenhet och att dess förslag blott af detta skäl ej bör vinna något afseende.

För att ingå i sjelfva hufvudsaken hade jag trott en hvar kunna inse den i ögonen fallande orättvisan, att betaga en så stor mängd orter förmänen att deras barn finge det behof af undervisning äfven i de döda språken uppfyllt, som de nu ega. Icke mindre än 30 fullständiga läroverk och 17 femklassiga, tillsammans 47 skolor, hafva nu och borde, äfven om de gamla språken framflyttades till 5:te klassen, enligt min tanke framgent bibehålla denna förmån, hvilken Utskottet deremot icke vill medgifva åt flere än 10 eller 12, så att åtminstone 35, der latin nu läses, skulle om denna undervisning gå miste. Då detta språk ingår i kunskapsfordringarne för alla, som ämna sig till kyrkans, och för de flesta, som ämna sig till Statens tjänst, huru är det möjligt, frågar jag mig, att man kan förbise den stora otjenst man bereder en mängd orter, att icke i sin närhet kunna nu såsom tillförene få ega skolor, hvilka bereda undervisning för en framtidsbana, hvartill en så stor mängd ynglingar ega sig? Då man föreslår blott 10 eller 12 skolor, der de gamla språken skulle läsas, kan det antagas att dessa skolor då skulle komma att ligga: exempelvis i Hernösand, Upsala, Stockholm, Örebro, Carlstad, Skara, Göteborg, Linköping, Wexjö, Calmar, Lund och Christianstad: summa 12. Dessa voro de förmånligast

belägna, och jag har derföre antagit dem. Men då skulle hela Norrland, norr om Hernösand, samt städerna Gefle, Westerås, Falun, Nyköping, Strengnäs, Norrköping, Wisby, Westervik, Jönköping, Wenersborg, Halmstad, Helsingborg, Malmö och Carlskrona förlora förmännen af sina barns undervisning i för så många framtid alldeles oundgängliga läroämnen. Är sådant rimligt? Jag vågar fråga om det är utförbart, med anledning af ett missnöje, som verkligen vore berättigadt? Jag har här blott talat om undervisningen i de gamla döda språken såsom ett oundgängligt examensbehof för dem, hvilka egna sig åt skiljda statsgrenar. Men äfven från åsigten af den högre allmänna odlingen, måste det vara af vigt för många föräldrar att för de barn, som dertill hafva fallenhet, erhålla undervisning i språk, hvilka hafva en så hög bildande betydelse. Hvarföre skulle de betagas denna fördel, som de så länge haft? — Om förslaget komme från och understöddes af dem, hvilka, misskännande de gamla språkens värde, äro obenägna mot deras läsning i skolorna, och som derföre vilja antingen helt och hållet undertrycka dem eller förvisa dem till universitetet, så kunde förslagets syftning vara mig begripligare. Sjelf har jag aldrig hört till dessas antal och ehuru kättersk jag är mot den latin-ortodoxi, som tror sig i detta språk finna all bildnings grund och kärna, har jag alltid älskat det såsom en dyrbar bildningsskatt, dock utan att dyrka det såsom en afgud. Men då förslaget utgår från och understödjes af latinälskare, är åsigten naturligtvis, att, genom att befria undervisningen från den för hinder sam ansedda reala linien, mera samla henne och göra henne grundligare. Men latinet skall väl ej studeras ensamt för språkets skull, utan för människornas, hvilka deraf skola såsom ett bildande medel sig begagna, och då bör man väl vid undervisningens anordnande se på detta sednarens behof, samt se på flertalets, icke på mindretalets. För sjelfva språkets möjligen högre uppdrifna undervisning får man väl ej förbise föräldrars anspråk på att i vårt vidsträckta land hafva skolor ej alltför aflägsna, der Staten lemnar den bästa undervisning, den har, i ämnen, som äro af *allmänt bildande* natur — får man ej heller förbise hela kommuners billiga anspråk, hvilka hafva uppfört stora och dyrbara skolbyggnader, i förhoppning om att fortfarande såsom från längre tid tillbaka ega tillgång till en undervisning, hvilken de väl ej kunnat drömma om skulle ifrågasättas att dem betagas. Då man af de uppgifter, som åtfölja Medkammarens Tillfälliga Utskotts Betänkande, ser huru jemförelsevis få läsa på reala linien mot dem, som följa den klassiska, är väl äfven detta det starkaste och mest afgörande motskäl mot Utskottets förslag att inrätta de *flesta* skolor för *mindretalet* och *få* skolor för *flertalet*. Dessutom, behöfver jag fästa uppmärksamheten på det besynnerliga och naturvidriga,
att

att i späda år förutbestämna gossar till en viss lefnadsbana, så att de som bo i vissa orter skulle läsa latin, de i andra icke läsa detta språk? — Slutligen får jag fästa uppmärksamhet på den så ofta i våra tider framställda fördelen af att gossar, tillhörande olika stånd- och förmögenhetsklasser, erhålla en samfäld undervisning, hvilken så väl fostrar till ädel samfundsanda. Denna medborgerliga förmån skulle gå alldeles förlorad, om skiljda skolor inrättades för dem, hvilka läsa gamla språk, och hvilka skolor alltid komme att anses såsom de förnämligare och realskolorna såsom af ringare slag. Jag får på alla dessa, såsom jag vågar föreställa mig, välgrundade skäl, anhålla om afslag å Utskottets hela vårt läroverk ombildande förslag.

Derjemte och rörande den andra frågan, eller Utskottets beslut att afstyrka bifall till Medkammarens förslag: att båda bildningslinierna borde sammanhållas till läroverkets 5:te klass, får jag för min del tillstyrka bifall till detta Medkammarens förslag, hvilket jag af följande skäl anser ganska önskvärdt och ganska verkställbart, enär det kan lätt genom en förändrad läsordning genomföras:

1. Föräldrar undgå att göra ett val af studiebana för sina barn vid en så tidig ålder som 11 år, då en gosses anlag, hvarpå naturligtvis ett sådant bör grundas, icke kunna vara så utvecklade, att ett förståndigt val kan göras. Ju längre en far häruti kan få rådrum, desto bättre.

2. Ju längre den samfälda undervisningen för olika samhällsklassers barn, hvars fördelar jag i det föregående omförmält, kan fortfara, desto bättre. Om den fortföre till 13, 14 år hunne kamratlifvet att bättre bildas.

3. Då föräldrar icke sällan välja klassiska linien i följd af dennas större anseende, i följd af lärarens råd, i följd af fåfängan att deras barn icke skola anses vara sämre än andras, så lockas derigenom tidigt, och förr än den mindre läsförmågan derifrån skulle afråda, en stor mängd in på en studiebana, för hvilken de sakna fallenhet, och hvilken bana sedan af dem lemnas, och det kan väl ej bestridas, att för dem de döda språkens läsning varit förspild och att denna kunskap blifver död, jemförelsevis med den, som de hade inhemtat, om de hela tiden varit på den reala linien.

4. Svårigheten för en gosse, om han finner misstag vara begånget vid det tidiga bestämmandet af hans studiebana, att sedan rätta detta misstag. Läsordningen lägger häremot stora hinder. Om han från klassiska linien vill flytta till reallinien, är han efter i många ämnen, och att flytta från den reala till den klassiska, möter svårigheten att han då vanligen måste återgå till tredje klassen.

5. Då de döda språkens läsning uppskjutes till 5:te klassen, äro vanligen alla de samlade, som läsa dessa språk, och af hvilka de flesta blifva kvar i skolan ända till utgången. Denna språkundervisning är icke

då förspild. Lärarne få också tillfredsställelsen att behålla sina lärjungar och att se deras framsteg.

6. De döda språken äro svåra läroämnen, fordrande skarpsinnighet och vidgad slutförmåga. Riktigt då, att de uppskjutas till den ålder, då förstånd och tankekraft verksammare begynna, och att de yngre åren användas till lättare skolämnen. Naturenligare är att gå från det lättare till det svårare, från de bekantare språken till de obekantare, än tvärtom.

7. Studiet af de döda språken kan samlas på många flera lärotimmar i 5:te, 6:te och 7:de klasserna, der dessa språk då blifva hufvudämnen. Undervisningen blir då bättre och mera samlad.

8. Den läsordning, som förlägger de döda språken närmare slutet af studiebanan, är mera öfverensstämmande med den klassiska bildningens natur, att vara dels ett specialstudium för dem, som egna sig åt Statens tjänst, dels ett bildande ämne för dem, som söka en högre odling, men således icke en allmän grundläggning för *alla* under de första årens skolgång, bland hvilka så många utgå till det medborgerliga lifvets alla andra grenar.

9. Ju längre de båda bildningslinierna kunna sammanhållas, desto enklare och mindre splittrad blir fördelningen af lärarekrafter, desto lättare blir att uppgöra läsordningen, hvilken nu, genom de båda läsliniernas tidiga åtskiljande, möter svårigheter, som ofta göra lärarnes förtviflan.

10. På lärarnes goda vilja och öfvertygelse om en förändrings nytta bör läggas en så afgörande vikt, att en förändring väl bör yrkas, men ej till verkställighet ifrågasättas förr, än lärarne äro för en sådan benägne. Orsakerna äro sjelfklara. I detta fall är det för de döda språkens framflyttning gynnande, att så många lärare, hvilka förut bestridit densamma, numera förklara den vara en önskvärd lättnad i undervisningen och dess anordning, samt ej medförande någon fara för undervisningens godhet.

11. Att hvarken *antalet* af dem, som läsa de döda språken, skulle genom deras framflyttning *förminska*s, ej heller *kunskapen* i dessa språk derigenom blifva *lägre*, vill synas troligt deraf, att i Nya Elementarskolan i hufvudstaden, der sedan 15 år förändringen varit införd, har förhållandet mellan dem som läst och dem som icke läst de döda språken, varit ungefär detsamma, då latinets började i 3:dje, och sedan det började i 5:te klassen; samt betygen varit lika goda och snarare i någon stigande riktning.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Medkammarens beslut i 10:de punkten af dess Tillfälliga Utskotts Betänkande.»